

Δημογραφικά προτάγματα
στην έρευνα και πρακτική στην Ελλάδα

DIRAP

dirap.demo@uth.gr

FLASH NEWS

2023#16

Θάνατοι και θνησιμότητα στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση κατά τη διάρκεια της πρόσφατης πανδημίας

Βύρων Κοτζαμάνης*

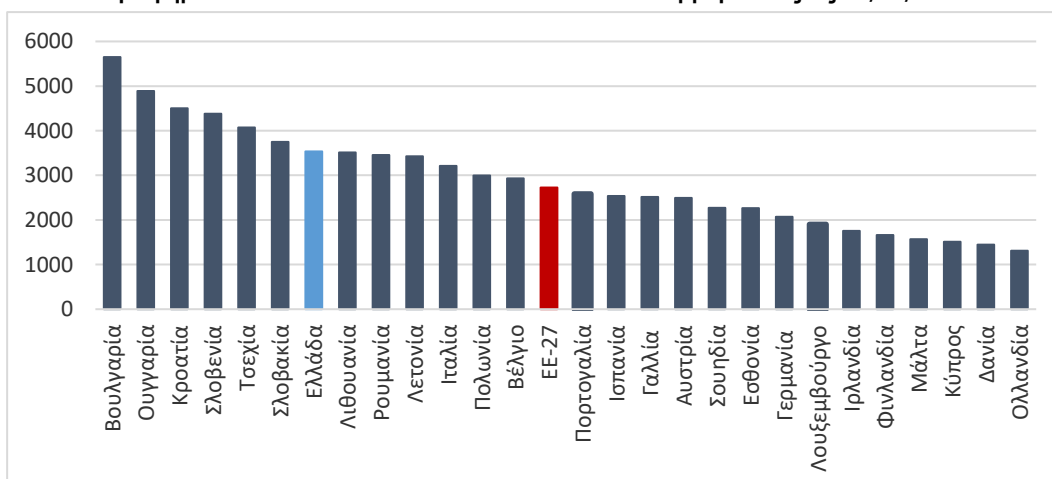
Η πανδημία COVID-19 είχε, σε όλες τις χώρες-μέλη της ΕΕ, σημαντικές επιπτώσεις σε πλήθος τομέων, μεταξύ των οποίων και στην υγεία και τη θνησιμότητα. Το ερώτημα του αν η Ελλάδα θίχθηκε περισσότερο ή λιγότερο από τις άλλες χώρες επανέρχεται συχνά στον δημόσιο και μιντιακό διάλογο. Στο σύντομο αυτό άρθρο, εξετάζουμε την θέση της χώρας μας με βάση δυο δείκτες: αφενός μεν την αναλογία των θανάτων από COVID-19 ανά 1 εκατομμύριο κατοίκων, αφετέρου δε τη μεταβολή του προσδόκιμου ζωής στη γέννηση ανάμεσα στο 2019 (πριν από τη διάδοση του ιού) και το 2021 (κατά το δεύτερο έτος της πανδημίας). Η θέση της Ελλάδας στην κατάταξη των 27 χωρών της ΕΕ με βάση και τους δυο αυτούς δείκτες προβληματίζει..

Αναλογία θανάτων ανά ένα εκατομμύριο κατοίκων στην Ελλάδα και την ΕΕ

Η πανδημία COVID-19 οδήγησε σε σημαντική άνοδο των θανάτων, τόσο στη χώρα μας όσο και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Ένας απλός δείκτης που αποτυπώνει τις επιπτώσεις αυτές και επιτρέπει τις συγκρίσεις ανάμεσα στις διάφορες χώρες – δείκτης που χρησιμοποιείται συνήθως από μη ειδικούς και αναπαράγεται στη χώρα μας και από τα ΜΜΕ – είναι η αναλογία θανάτων από COVID-19 ανά 1 εκατομμύριο κατοίκων σε κάθε χώρα. Με βάση τον δείκτη αυτόν, από τη αρχή της πανδημίας μέχρι τα τέλη Απριλίου του 2023 η Ελλάδα είχε λίγο περισσότερους από 3.500 θανάτους από COVID-19 ανά 1 εκατομ., με αποτέλεσμα να βρίσκεται στην 7^η θέση ανάμεσα στις 27 χώρες-μέλη της ΕΕ (**Γράφημα 1**).

Θα μπορούσε φυσικά κάποιος να ισχυρισθεί ότι η άσχημη αυτή θέση στην κατάταξη οφείλεται στη διαφοροποιημένη γήρανση του πληθυσμού, καθώς το 2022 η Ελλάδα μαζί με την Πορτογαλία, τη Φιλανδία και την Ιταλία είναι οι χώρες με το υψηλότερο ποσοστό ατόμων άνω των 65 ετών (>22,5%) και την υψηλότερη διάμεση ηλικία (>45 έτη), όταν στην Κύπρο, την Ιρλανδία, το Λουξεμβούργο και τη Μάλτα αυτή είναι χαμηλότερη των 40 ετών. Καθώς η τεράστια πλειοψηφία των θανάτων από COVID-19 συγκεντρώνεται στις ηλικίες 65 ετών και άνω, αν σε δυο χώρες με ίδιο ακριβώς μέγεθος πληθυσμού η κατανομή του ανά ηλικία διαφέρει, αν δηλαδή στη μια χώρα οι 65 ετών και άνω είναι το 23% του συνολικού πληθυσμού και στην άλλη το 19%, τότε, ακόμη στην περίπτωση που στις δυο αυτές χώρες οι πιθανότητες ανά ηλικία να νοσήσει κάποιος από τον COVID-19, και, στην συνέχεια να πεθάνει είναι οι ίδιες, θα είχαμε περισσότερους θανάτους ανά εκατομμύριο σε αυτήν όπου το ποσοστό των ηλικιωμένων στον συνολικό πληθυσμό είναι 23% σε σχέση με αυτή που είναι μόνον 19%. Έτσι, θα μπορούσε να ισχυρισθεί κάποιος ότι η κακή στην κατάταξη θέση (7/27) της χώρας μας οφείλεται στο ότι είναι περισσότερο γερασμένη από άλλες χώρες. Στην περίπτωση όμως αυτήν, θα περίμενε κανείς η Φιλανδία που είναι εξίσου γερασμένη να μην απέχει σημαντικά στην κατάταξη από την Ελλάδα. Αυτό όμως δεν ισχύει, καθώς η χώρα αυτή βρίσκεται στην 23^η θέση, με 1.663 θανάτους ανά 1 εκατομ., ήτοι σχεδόν 1.900 λιγότερους από την Ελλάδα. Επομένως, αν ο δείκτης «θάνατοι από COVID-19 ανά 1 εκατομ. κατοίκων» επηρεάζεται από την διαφοροποιημένη ανάμεσα στις χώρες-μέλη της ΕΕ γήρανση, αυτό δεν δικαιολογεί τις μεγάλες αποκλίσεις ανάμεσα σε χώρες εξίσου γερασμένες. Θα μπορούσε, τέλος, κάποιος να αντιτάξει ότι η δυσμενής θέση της Ελλάδας στην κατάταξη με βάση τον δείκτη αυτόν οφείλεται κυρίως στη διαφοροποιημένη ανάμεσα στις χώρες καταγραφή των θανάτων από την πανδημία, επικαλούμενος ότι, σε σύγκριση με άλλες χώρες, καταγράφονταν στη χώρα μας περισσότεροι αναλογικά θάνατοι ως προκαλούμενοι από τον COVID-19 ενώ οφείλονταν σε άλλη αιτία, με αποτέλεσμα η αναλογία να είναι εικονικά υψηλή. Δεν μπορούμε να αποκλείσουμε την πιθανότητα αυτή που χρήζει αποδείξεων, αλλά, ακόμη και αν ισχύει, οι διαφορές με τις χώρες -μέλη της ΕΕ προ της διεύρυνσης του 2004 είναι σημαντικές.

Γράφημα 1. Θάνατοι από τον COVID-17 ανά 1 εκατομμύριο έως τις 30/04/2023

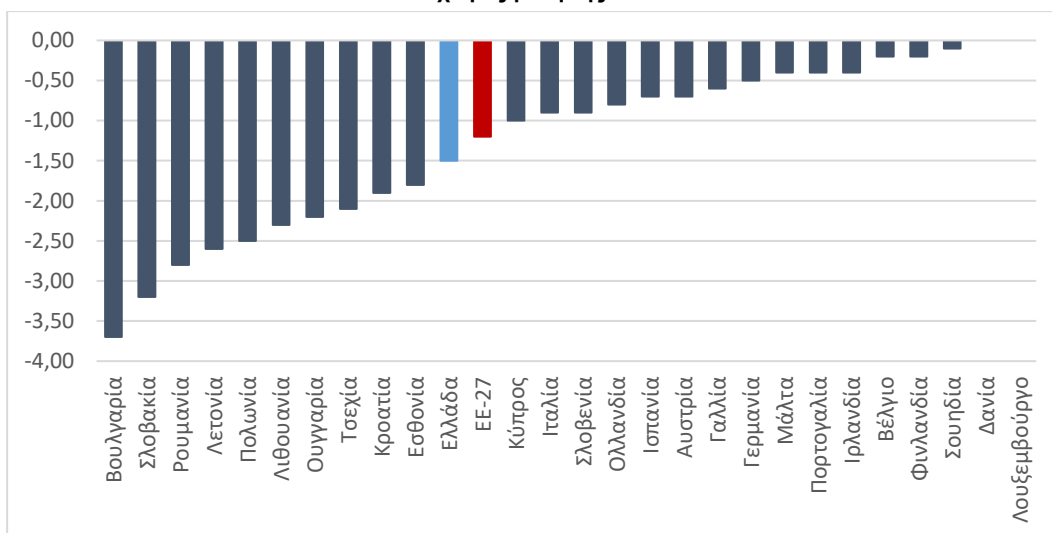
Πηγή: https://fr.wikipedia.org/wiki/Pand%C3%A9mie_de_Covid-19_par_pays_et_territoire

Μείωση της προσδοκώμενης ζωής στη γέννηση στην Ελλάδα και την ΕΕ

Με δεδομένα τα μεθοδολογικά προβλήματα που αναφέραμε, και μην έχοντας ακόμη στη διάθεσή μας εξειδικευμένους συγκριτικούς δείκτες (όπως πχ οι πιθανότητες θανάτου ανά αιτία και ανά ηλικία), χρησιμοποιήσαμε έναν δείκτη που δεν επηρεάζεται ούτε από την διαφοροποιημένη γήρανση ούτε από τις διαφορές της καταγραφής ανά αιτία των θανάτων ανάμεσα στις 27 χώρες-μέλη της ΕΕ. Ο δείκτης αυτός, που εμμέσως πλην σαφώς αποτυπώνει τις επιπτώσεις του COVID-19, είναι η μέση προσδοκώμενη ζωή στη γέννηση.

Σε όλες τις χώρες-μέλη της ΕΕ, ο δείκτης αυτός επηρεάστηκε λιγότερο ή περισσότερο από την υπερβάλλουσα θνησιμότητα που προκάλεσε με άμεσο ή έμμεσο τρόπο η πανδημία. Δημιουργήσαμε, επομένως, μια νέα κατάταξη των χωρών της ΕΕ, λαμβάνοντας σαν βάση αυτή τη φορά τη μεταβολή του προσδόκιμου ανάμεσα στο 2019 (τελευταία πριν από την πανδημία χρονιά) και το 2021 (δεύτερο έτος της πανδημίας). Ανάμεσα στα δυο αυτά έτη, η μέση προσδοκώμενη ζωή στη γέννηση μειώθηκε στην ΕΕ κατά 1,2 έτη, λίγο περισσότερο στους άνδρες από ό,τι στις γυναίκες (1,3 και 1,1 έτη αντίστοιχα). Η χώρα μας καταλαμβάνει στη νέα αυτή κατάταξη ελαφρώς καλύτερη θέση (11^η), εντασσόμενη στην ομάδα εκείνη των χωρών που είχαν μεγαλύτερες απώλειες του προσδόκιμου από τον μέσο όρο της ΕΕ των 27 (και πολύ περισσότερες από χώρες όπως η Δανία και το Λουξεμβούργο που δεν είχαν καμία σχεδόν μείωση του προσδόκιμου, ή ακόμη η Σουηδία που έχασε μόλις 0,1 έτη ζωής). Πέρα από την Ελλάδα, η ομάδα αυτή που έχει τις χειρότερες επιδόσεις (Γράφημα 2) αποτελείται από όλες -με εξαίρεση τη Σλοβενία- τις πρώην σοσιαλιστικές χώρες. Οφείλουμε, παρόλα αυτά, να σημειώσουμε ότι η χώρα μας που έχασε 1,5 έτη ζωής είχε, όπως και η Εσθονία και η Κροατία, πολύ μικρότερες απώλειες σε σύγκριση με τη Βουλγαρία ή τη Σλοβακία, που έχασαν ανάμεσα στο 2019 και το 2021 περισσότερα από τρία χρόνια.

Γράφημα 2. Απώλειες της μέσης προσδοκώμενης ζωής (έτη) και για τα δυο φύλα ανάμεσα στο 2019 και το 2021 στις χώρες μέλη της ΕΕ

Πηγή EUROSTAT, 2023

Η δυσμενής θέση της Ελλάδας σε σχέση με τις περισσότερες χώρες-μέλη της ΕΕ, όπως αυτή περιγράφεται παραπάνω, οφείλεται σε δυο παράγοντες: αφενός μεν στη μικρότερη ικανότητα ανάσχεσης της διάδοσης του ιού, αφ' ετέρου δε στις αδυναμίες του δημοσίου συστήματος υγείας της. Οι αδυναμίες αυτές παρατίθενται σε όλες εκθέσεις της ΕΕ και του ΟΟΣΑ για την υγεία και αποτυπώνονται και στην επιβραδυνόμενη αύξηση του προσδόκιμου ζωής, τόσο στη γέννηση όσο και στα 65 έτη στην Ελλάδα, συγκριτικά με τις 15 χώρες που αποτελούσαν την ΕΕ πριν από το 2004. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα, ενώ στα τέλη της δεκαετίας του 1990 το προσδόκιμο ζωής της Ελλάδας ήταν αρκετά υψηλότερο από τον μέσο όρο των 15 αυτών χωρών, το 2019 να βρίσκεται πλέον πολύ κοντά σε αυτόν. Οι αδυναμίες του συστήματος υγείας μας αναδείχθηκαν, φυσικά, ακόμη περισσότερο στην πρόσφατη κρίση, και οι επιπτώσεις τους στα προσδόκιμα ήταν, όπως ήταν αναμενόμενο, άμεσες.

DIRAP

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ
ΠΡΟΤΑΓΜΑΤΑ
ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ, ΕΙΔΙΚΟΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΣ ΚΟΝΔΥΛΙΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ

Ερευνητικό πρόγραμμα
χρηματοδοτούμενο από:

ΕΛΙΔΕΚ
Ελληνικό Ίδρυμα
Έρευνας & Καινοτομίας

Αρ. έργου: 2988

